

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Л.В. Лебедева, канд. екон. наук

Київський національний торговельно-економічний університет

А.С. Митрофанова, канд. екон. наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

На сьогоднішній день, із утвердженням постіндустріальної економіки та відповідних їй виробничих відносин, гостро постає питання підготовки висококваліфікованих фахівців, що будуть забезпечувати її зростання. Разом з тим, процес переходу до постіндустріальної економіки країн, що розвиваються є досить суперечливим. Суперечності як переходу, так і формування нового економічного ладу, особливо їх прояв у сфері освіти, є мало дослідженими у наукових колах, саме тому дана тематика є актуальною.

Основні суперечності між загальнокультурним призначенням вищої освіти, як інституту передачі знань та формування всебічно розвинутої, критично мислячої особистості, та її комерціалізацією полягають у наступному:

- проблема загальнодоступності знань, адже вища освіта, як основа становлення розвитку постіндустріального суспільства та загальнопоширена вимога сучасного ринку праці не є безкоштовною (для половини студентів), що призводить до дискримінації у працевлаштуванні, і як результат – до поглиблення диференціації доходів населення та майнового розшарування. Адже, в Україні на сьогодні 50,5 % студентів навчаються за рахунок державного та місцевих бюджетів, і майже 49 % – за рахунок фізичних осіб [1; 2, с. 11]. Контрактна оплата навчання та незадовільне економічне становище в Україні (за опитуванням, 60 % студентів описали матеріальне становище своєї родини як досить складне) призводить до того, що 37 % всіх студентів працюють одночасно з навчанням, причому 67 % з них – не за отримуваною спеціальністю [3], що відволікає їх від навчання і не надає навичок за обраною професією;

- проблема збереження якості освіти. В умовах платності навчання деякі ВНЗ не дотримуються ліцензійних умов ведення освітньої діяльності, що впливає на якість освіти;

- порушення взаємозв'язку науки, освіти й виробництва, що має своїм найхарактернішим проявом диспропорції на ринку праці. Не дивлячись на об'єктивні потреби підприємств, за 2000-2014 рр. кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів на кожні десять тисяч населення знизилась майже на 32 % [1]. Кількість професійно-технічних навчальних закладів протягом 1990-2013 років невинно знижується, а базисні темпи зростання підготовлених ними кваліфікованих робітників, кількість яких складає лише 60 % від кількості 1990 р., залишаються від'ємними [4]. Адже, в Україні готують найпопулярніші професії (економісти, юристи), тоді як економіці потрібні прості робітничі спеціальності з одного боку та високодосвідчені професіонали з іншого, що породжує безробіття та невідповідність між отриманою спеціальністю і фактичним місцем роботи;

- проблема знецінення вищої освіти, зниження її якості. В умовах не відрахування студентів, адже це є джерело доходів, за низьку успішність з ВНЗ знижується мотивація їх до навчання, падає престижність вищої освіти загалом, що породжує додаткові стимули до «відпливу умів» закордон;

- неоднозначність реформ у системі вищої освіти, адже скорочення фундаментальних дисциплін та підвищення частки профільних є дискусійним.

З огляду на вищезазначені проблеми авторами пропонуються рекомендації щодо вдосконалення державної політики в сфері вищої освіти, а саме: посилення загальнотеоретичної, методологічної та міжгалузевої підготовки фахівців (передусім, це стосується необхідності реалізації принципів випередження змісту вищої освіти відносно вимог виробництва та випередження загальнотеоретичної підготовки відносно прикладної підготовки); забезпечення збереження досягнень та традицій національної вищої школи; посилення взаємозв'язку фундаментальної науки з прикладною, а прикладної науки – з виробництвом; забезпечення гідного фінансування оплати праці викладачів та фінансування стипендій; визначення ліцензійних обсягів та державного замовлення відповідно до потреб підприємств та темпів зростання безробіття; перерозподіл обсягів контрактного навчання та державного замовлення на користь збільшення останнього; розробка програм субсидування освіти для сімей, які цього потребують; посилення вимог до профільності ВНЗ; збільшення фінансування державних ВНЗ; широка інформаційна кампанія з популяризації професійно-технічної освіти; посилення профорієнтаційної роботи серед молоді. Саме ці питання, на наш погляд, потребують подальшого дослідження та розробки механізму їх вирішення.

Перелік посилань:

1. Національні рахунки освіти України у 2014 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 89 с.
2. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 171 с.
3. Соціально-економічний портрет студентів : результати опитування [Електронний ресурс] / Тетяна Жерьобкіна, Марія Куделя, Ігор Самохін та ін. – Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/sotsialno-ekonomichnyi-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia>.
4. Професійно-технічні навчальні заклади [Електронний ресурс] / Офіційний Web-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.